

Genealógia prešporského rodu Rosspeidtner

Frederik Federmayer

vol. 4, 2015, 1, pp. 15-29

Genealogy of Pressburg's Rosspeidtner family

To important part of urban community and townspeople elite clearly belonged also lineage of masons, stonecutters and architects. Author of this study presents new genealogic and heraldic information about stone-architectural lineage of Rosspeidtner (Rosspeudner). This lineage belonged to prominent representatives of early baroque architecture in Hungarian capital city in 17th century and in the beginning of 18th century. Genus of Rosspeidtner was of a protestant nature, which came to Hungary probably from the Lower Austria after the year 1625 and was present there for three generations till the year 1713. The founder of Hungarian part of this lineage was Wolfgang Rosspeidtner († 1659), who settled in Pressburg in its suburb (Vydrlica). In year 1630 he was admitted as townsman and a member of brickwork-architectural guild. He became an active member, longtime guild leader and he gained lots of important contracts from the town, Pressburger's townsmen and its nobility, most of all from the nobility of Pálffy. For his architectural activity he has received the aristocratic status for him and his successors. As masons and architects were active also his sons and grandson Juraj Rosspeidtner († 1713), who has become a very important member of this genus. He also worked for the city, most of all for Pálffy, from whom he has received several contracts for reconstruction of feudal residences in the city as well as in the countryside. Juraj Rosspeidtner died on the peak of his career due to plague. The last known member of Hungarian part of this genus, his daughter Johanna Zuzana has married to aristocratic family Geramb. Author of this study introduces also heraldic monuments, which reminds this lineage, burghers and aristocratic heraldry of Rosspeidtner.

Key words: History of Bratislava. Architectural and Stonecutting Families. Genealogy.

Rody tesárov, kamenárov, murárov, staviteľov a architektov, teda tých, ktorí sa podieľali na stavebnej činnosti v mestách, patrili k vyššej mestskej spoločnosti, niekedy aj k mestským elitám. Projektovali alebo priamo stavali stavby pre mestské komunity (hradby, chrámy, mestské radnice a domy, hospodárske stavby) alebo obydlia pre mestské obyvateľstvo, od jednoduchých domov bežných mešťanov až po reprezentatívne rezidencie miestnych patricijov a funkcionárov správy miest. Najvýznamnejší mestskí stavitelia a murári často získavali zákazky aj z prostredia šľachty, kráľovských úradníkov, či dokonca panovníckeho dvora, teda ich činnosť sa nezriedka presúvala z miest aj do okolitých vidieckych oblastí.

Je celkom pochopiteľné, že v slovenskej historiografii sa mestským staviteľom, murárom a kamenárom venuje len okrajová pozornosť. Objektom zvýšeného záujmu sú len pre bádateľov v oblasti umenovedného a stavebno-historického pamiatkového výskumu. Ten sa však orientuje skôr na osvetlenie kariér jednotlivých významných majstrov, ich stavebnej činnosti a popisu ich diel, najmä ak sa tieto stavby zachovali dodnes. Obvykle menšia pozornosť sa už venuje rodinám týchto remeselníkov a ich spoločenskému zaradeniu v mestách. Tu nachádzame priestor pre genealógiu, pričom treba zdôrazniť, že súčasný moderný európsky genealogický a prosopografický výskum sa orientuje práve na výskum mestských elít.¹

1 FEDERMAYER, Frederik. Archontológia a jej význam pre genealogický výskum. In: *Genealogicko-heraldický hlas*, 2009, roč. 19, č. 1-2, s. 3-12. BÁTORI, Ingrid. Das Patriziat der deutschen Stadt. Zu den Forschungsergebnissen über das Patriziat besonders der süddeutschen Städte. In: *Die alte Stadt, Zeitschrift für Stadtgeschichte, Stadtsoziologie und Denkmalpflege* 2, 1975, s. 1-30. DUCHOŇ, Michal. Mestské elity v Pezinku v rannom novoveku. In: POSPECHOVÁ, Petra (Ed.). *Bozen ... Pezínok 1208 – 2008*. Pezínok : Mesto, 2008, s. 99-106. FEDERMAYER, Frederik. Genealogický pohľad na prešporských mestských notárov druhej polovice 16. storočia. In: *Historica : Zborník Filozofickej fakulty Univerzity*

Hoci Bratislava, teda vtedajší Prešporok, bola v pomoháčskom období uhorskou metropolou, absencia trvalého panovníckeho sídla a dvorského prostredia, ako aj konkurencia veľmi blízkej Viedne nevytvorili v meste počas raného novoveku vhodné podmienky, aby sa tu dlhodobo usadzovali najvýznamnejší umelci, architekti a stavitelia, tak ako to vidíme v období renesancie v iných európskych metropolách. Avšak existencia miestneho spojeného cechu kamenárov a murárov (štatúty z rokov 1552, 1600), ktorý združoval tak nemeckých, ako aj talianskych majstrov, dokladá aj vo vtedajšom hlavnom meste Uhorska aktívnu skupinu miestnych majstrov, ktorú, ako vidieť, netvorili len domáci uhorskí rodáci, ale aj početní cudzinci.² Prešporskí kamenári a murári od polovice 16. storočia profitovali najmä zo zvýšeného prílevu nobility do mesta. Šľachtici, predovšetkým ako krajinskí hodnostári a kráľovskí úradníci sa tu usadzovali a začali si stavať a prestavovať svoje rezidencie.³ Dostatok stavebných objednávok tak pomerne rýchlo vytvoril pre týchto majstrov podmienky pre dlhšie a viacgeneračné pôsobenie v meste a vznik miestnych „dedičných“ kamenárskych a stavebníckych rodov.

Z rodov prešporských kamenárov a murárov, resp. staviteľov pomoháčskeho obdobia nepochybne vynikli Rosspeidtnerovci (písali sa aj Rosspeudner). Štyria majstri tohto mena pôsobili v uhorskej metropole v 17. a na začiatku 18. storočia. Ich činnosť poznáme predovšetkým na základe výskumov Petra Fidlera, ktorý sa podrobne zaoberal prosopografickým výskumom umelcov pôsobiacich v stredoeurópskom, osobitne podunajskom regióne.⁴ O samotnom rode Rosspeidtner a jeho spoločenskom zaradení v meste však vieme zatiaľ len málo. Keď sme jeho príslušníkov našli zaznamenaných v taxálnych súpisoch šľachty Prešporskej stolice (1673, 1681), uvedomili sme si, že mohlo ísť o zaujímavý rod, ktorý prenikol aj do kruhov uhorskej šľachty.⁵ Povyšovanie remeselníkov pracujúcich v stavebníctve, teda kamenárskych a murárskych majstrov do šľachtického stavu, nebolo v období raného novoveku až tak bežné, skôr sa orientovalo na významných architektov a staviteľov, ktorí mali zákazky na panovníckom dvore, prípadne u vysokej šľachty a katolíckeho duchovenstva. Teda skôr u osôb, ktoré stavby architektonicky navrhovali, nie ich už stavebne realizovali. Napriek tomu poznáme z uhorského prostredia niekoľko takýchto prípadov. Snáď najznámejšie sú pôvodom talianske rody Kilián a Pocabello, ktoré vstúpili do služieb palatína grófa Juraja Thurzu a realizovali zákazky na jeho panstvách, osobitne v Bytči.⁶ Oba rody získali neskôr počas

Komenského, 2005, roč. 46, s. 99-132. FEDERMAYER, Frederik. Christoph Georg Hilscher († 1678): kariéra Slezana v uhorskom hlavnom meste. In: BRŇOVJÁK, Jiří – GOJNICZEK, Wacław – ZÁŘICKÝ, Aleš (Eds.). *Šlechtic v Horním Slezsku/ Szlachcic na Górnym Śląsku*. Ostrava - Katowice : Filozofická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě - Instytut historii Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, 2011, s. 357-372. FEDERMAYER, Frederik. Prešporský richtár Liechtenperger a jeho rodina : Genealogicko-biografická analýza. In: *Bratislava – Zborník Múzea mesta Bratislavy* 24. Bratislava : Múzeum mesta Bratislavy, 2012, s. 53-62. FEDERMAYER, Frederik. Prešporský lekárnik Andrej Heindl († 1610) a jeho príbuzenstvo. In: *Woch*, 2013, roč. 1, č. 1, s. 36-51. NÉMETH, István H. *Kassa város archontológiája : Birák, belső és külső tanács 1500 – 1700*. Budapest : Szentpétery Imre Történettudományi Alapítvány, 2006, 326 s. TÓZSA-RIGÓ, Attila. A pozsonyi politikai elit a XVI. század első két harmadában. In: *Fons*, 2007, roč. 14, č. 2, s. 187-277.

2 ŠPIESZ, Anton. *Štatúty bratislavských cechov*. Bratislava : Obzor, 1978, s. 23, 132-136, 477.

3 Podrobnejšie o pôsobení talianskych majstrov v uhorskej metropole: FIDLER, Petr. *Opus italicum – talianski architekti, stavitelia a kamenári na Slovensku*. In: RUSINA, Ivan a kol. *Renesancia : umenie medzi neskorou gotikou a barokom*. Bratislava : Slovenská národná galéria; Slovart, 2009, s. 34-42.

4 FIDLER, Petr. Beiträge zu einem Künstler und Kunsthandwerkerlexikon des Donaugebietes (Österreich, Slowakei, Ungarn). Exzerpta aus der Archiven in Pressburg und Tyrnau, IV. diel. In: *ARS*, 1997, roč. 30, č. 1-3, s. 233-234.

5 Štátny archív (ďalej ŠA) Bratislava, fond (ďalej f.) Župa Bratislavská I., Taxálne súpisy šľachty Bratislavskej stolice z rokov 1673 a 1681, Záznamy k mestu Prešporok (Pressburg).

6 KOČIŠ, Jozef. *Bytčiansky zámok*. Martin : Osveta, 1974, s. 39-45. FIDLER, P. *Opus italicum...*, s. 42, poznámka 46.

17. storočia uhorskú nobilitáciu.⁷ Menej známy je o čosi skorší príbeh trnavského murárskeho a kamenárskeho majstra Jakuba Morahla (Morál, Morall), ktorý získal za svoju činnosť uhorský šľachtický stav od panovníka Rudolfa II. armálnym privilegiom vydaným v Prešporku dňa 12. apríla 1578.⁸ Z jeho neskoršej činnosti je známe, že vstúpil do služieb prešporského župana Mikuláša Pálffyho a realizoval pre neho stavebné úpravy na hrade Červený Kameň a kaštieli v Suchej nad Parnou.⁹ Aj v tomto období však ostal obyvateľom Trnavy, čo dokladá zmienka z roku 1585, kde sa označuje ako „nobilis inhabitator Tyrnaviensis“. Neskorší súpis šľachticov usadených v meste Trnave z roku 1592 ho zaznamenal pod menom „Jacobus Kewmieues“ (kőműves, slov. murár).¹⁰ Z pohľadu heraldiky je zaujímavý erb, ktorý získal Jakub Morahl spoločne s bratom Sebastiãoom nobilitačným privilegiom v roku 1578. Tvorí ho modrý štít, v ktorom na zelenej pažiti stojí biela veža opevnenia s bránou a strieľňami. Na vrchu veže na cimburí doprava kráča zlatý lev. Nad štítom je kolčia prilba s točenicou a modro-zlatými prikrývadlami. Klenot tvorí od pása vyrastajúci lev zo štítu držiaci v pravej prednej labe meč (Obr. 1).¹¹ Spomínaný erb užil Jakub aj na svojej pečati otlačenej v roku 1590 na liste spísanom na hrade Červený Kameň.¹² Symboliku erbu azda možno vyložiť tak, že Jakub Morahl sa už pred rokom 1578 zúčastňoval na budovaní uhorských protitureckých opevnení, čo mohol byť dôvod získania jeho šľachtictva v Uhorsku.

Vráťme sa ale k nobilitácii prešporského kamenárskeho a staviteľského rodu Rosspeidtnercov. Ich nobilitačná listina nie je známa. Nie je vôbec isté, či sa jej originál zachoval do dnešných čias. Napriek tomu vieme aspoň orientačne doložiť čas ich povýšenia do šľachtického stavu. V kongregačnom protokole Prešporskej stolice je záznam, podľa ktorého dňa 3. apríla 1656 na stoličnom zhromaždení tejto stolice vyhlásili armáles Rosspeidtnercov.¹³ Táto informácia nám dokladá, že rod získal nobilitu pred týmto dátumom, najskôr v roku 1655. Dôvodom ich povýšenia bola s najväčšou pravdepodobnosťou ich staviteľská činnosť v uhorskom hlavnom meste. Z výskumov Petra Fidlera vieme, že členovia rodu pracovali na zákazkách predovšetkým pre mesto a miestnych mešťanov. Keď sa však v meste etablovali, získali objednávky aj od Pálffyovcov, dedičných županov Prešporskej stolice. Podľa nášho názoru boli dôležité najmä ich práce pre vtedajšieho palatína grófa Pavla Pálffyho a jeho priamych dedičov.¹⁴ Je pravdepodobné, že palatín sa mohol osobne vysloviť

7 FEDERMAYER, Frederik. *Lexikón erbov šľachty na Slovensku I : Trenčianska stolica*. Bratislava : Hajko & Hajková, 2000, s. XXIII, s. 183.

8 NYULÁSZINÉ STRAUB, Éva. *Őt évszázad címerei, Wappen aus fünf Jahrhunderten auf Wappenbriefen im Ungarischen Staatsarchiv*. Szekszárd : Babits K, 1999, s. 381.

9 FIDLER, P. *Opus italicum...*, s. 40, poznámka 34. FIDLER, Petr. Beiträge zu einem Künstler und Kunsthandwerkerlexikon des Donaugebietes (Österreich, Slowakei, Ungarn). Exzerpta aus der Archiven in Pressburg und Tyrnau, III. diel. In: *ARS*, 1996, roč. 29, č. 1-3, s. 225, 238.

10 Jakub Morahl (označovaný aj prímenami Murator, Maurer, Kőműves) bol v Trnave aktívnym mešťanom, zapojil sa aj do mestskej správy. Zvolili ho za jedného z mestských komorníkov (1576 – 1578) a následne aj do mestského senátu (od 1579). ŠA Bratislava, pobočka (ďalej pob.) Trnava, f. Magistrát mesta Trnavy, kráľovské dekrét, škatuľa (ďalej šk.) 7, inventárne číslo (ďalej inv. č.) 18. ŠA Bratislava, pob. Trnava, f. Magistrát mesta Trnavy, Magistrátny protokol II/5 (1569 – 1586), záznamy o voľbách do mestských orgánov. Archivum primatialie Esztergom (ďalej APE), f. Hodnoverné miesto Ostrihomskej kapituly (ďalej HMOK), akty, caps 24, fasc. 4.

11 NYULÁSZINÉ STRAUB, E. *Őt évszázad...*, s. 272. ÁLDÁSY, Antal. *A Magyar nemzeti múzeum könyvtárának címereslevelei II.*, Budapest : Országos Széchényi Könyvtár, 1923, s. 190.

12 Slovenský národný archív (ďalej SNA) Bratislava, f. Ústredný archív rodu Pálffy, šk. 228, inv. č. 258.

13 ÁLDÁSY, Antal. Adalékok a Pozsony vármegyei nemesek névsorához. In: *Turul*, 1904, roč. XXII, s. 146.

14 Hlavný adresát nobilitácie Wolfgang Rosspeidtner pracoval v rokoch 1644 – 1647 na prestavbe prešporskej rezidencie župana Štefana Pálffyho, neskôr v roku 1653 dokonca robil kamenárske práce na krypte a náhrobnej doske palatína Pavla Pálffyho. Na spomínanej pálfyovskej rezidencii, ktorá stála na Dlhej, dnešnej Laurinskej ulici, vedľa tzv.

za ich nobilitáciu ešte pred svojou smrťou v roku 1654, hoci akt realizácie nobilitačného rozhodnutia a spísomnenia v Uhorskej kráľovskej kancelárii prebehol až po palatínovej smrti. Nebolo totiž neobvyklé, že nobilitačné konanie trvalo od podania žiadosti až po vyhotovenie privilégia a jeho podpísanie panovníkom dlhšie ako jeden kalendárny rok. Na nobilitácii Rosspeidtnerovcov si treba tiež všimnúť, že nešlo o povýšenie len jedného remeselníka, ale jeho celej, pomerne rozvetvenej rodiny (synov a vnukov).¹⁵ Záznam z kongregačného protokolu je zároveň prvou ucelenou genealogickou informáciou o prešporskej vetve Rosspeidtnerovcov a bol základom pre zostavenie ich rodokmeňa. Rosspeidtnerovcov totiž zatiaľ nikto genealogicky neskúmal. V tejto štúdii sa preto pokúsime zostaviť ich genealogickú tabuľku a v stručnosti priblížiť ich rodový „prešporský príbeh“.

Zatiaľ veľkou neznámou je pre nás pôvod Rosspeidtnerovcov. Rod sa v uhorskej metropole objavil na prelome 20. a 30. rokov 17. storočia. Ich prvý známy člen a zakladateľ prešporskej vetvy – Wolfgang Rosspeidtner sa stal v roku 1630 prešporským mešťanom a v tom istom roku aj členom prešporského murársko-kamenárskeho cechu.¹⁶ Svoj „Meisterstück“ vykonal na prestavbe domu šľachtica Mikuláša Persicha, ktorý stál na Ventúrskej ulici v centre mesta.¹⁷ Na oboch záznamoch chýbajú údaje o Wolfgangovom rodisku, resp. o jeho rodičoch. Z našich výskumov však vieme, že určite nebol prešporským rodákom a ani jeho rod tu nemal pôvod. Mešťania s týmto alebo podobným priezviskom sa nespomínajú v meste v žiadnom prameni staršom ako rok 1630. Poznáme veľmi podrobný súpis obyvateľov mesta z roku 1624, ktorý tiež osobu s priezviskom Rosspeidtner/Rospeundner nezaznamenal.¹⁸ Z toho sa dá vyvodiť, že Wolfgang Rosspeidtner prišiel do mesta a trvalo sa tu usadil niekedy medzi rokmi 1625 – 1629. Toto obdobie je pre genealógov známe ako obdobie silných migračných pohybov, ktoré súviseli s rýchlo sa zostrujúcimi konfesionálnymi konfliktmi začínajúcej tridsaťročnej vojny a zvýšeným prenasledovaním protestantov v krajinách pod habsburskou vládou. Najmä z rakúskych dedičných krajín a krajín českej koruny začali do Uhorska prúdiť početné rodiny exulantov. Prešporok sa stal útočiskom predovšetkým pre protestantských šľachticov a mešťanov z Dolného a Horného Rakúska a Štajerska. Prešporskí Rosspeidtnerovci boli počas celého svojho pôsobenia v Uhorsku tiež protestantmi (evanjelikmi a. v.). To naznačuje, že aj Wolfgang sem mohol prísť v niektorej z exulantských skupín. Nakoniec ved' do Uhorska neprišiel hneď po vyučení, ako to bývalo zvykom, ale naopak až vo veku 40 rokov, teda už ako skúsený remeselník.¹⁹ Mnohé nepriame indície z neskoršieho obdobia tiež naznačujú jeho cudzí, možno naozaj exulantský pôvod. Pozoruhodné je, že Wolfgang si už ako obyvateľ

krajinského domu pracoval v roku 1654 aj jeho syn Krištof S. Rosspeidtner. FIDLER, P. *Beiträge zu einem Künstler und Kunsthandwerkerlexikon des Donaugebietes (Österreich, Slowakei, Ungarn). Exzerpta aus der Archiven in Pressburg und Tyrnau, IV...*, s. 233-234.

15 Adresátom nobilitácie bol Wolfgang Rosspeidtner (*Rospeundtner*) skrze neho jeho synovia Krištof Seyfried (Siegfried), Honorius (Ehrenreich), Ján Karol a Pavol, ako aj jeho vnuci Juraj (od syna Krištofa) a Andrej (od syna Honoria). ÁLDÁSY, A. *Adalékok...*, s. 146.

16 Pri prijatí do meštianskej komunity sa za neho zaručili mešťania Leonard Weigl a Juraj Schweikhart. Archív mesta Bratislavy (ďalej AMB), f. Mesto Bratislava (ďalej MB), Protokol cechu kamenárov a murárov, CE 197, s. 1; AMB, f. MB, Kniha prijatých za mešťanov I. 2e (1630-1683), s. 3.

17 Mikuláš Persich z Biháča († 1640) bol pôvodom chorvátsky šľachtic, ktorý pôvodne pôsobil na viedenskom cisárskom dvore ako osobitný dvorský kuriér a tiež ako cisársky herold. Od roku 1622 pôsobil v Prešporku na poste kontrolóra kráľovskej tridsiatkovej stanice. FEDERMAYER, Frederik. *Rody starého Prešporka: Genealogický rozbor obyvateľstva a topografia mesta podľa súpisu z roku 1624*. Bratislava: Monada, 2003, s. 174.

18 FEDERMAYER, F. *Rody starého Prešporka...*, s. 19-35.

19 Približný dátum jeho narodenia (okolo roku 1590) vieme odvodiť zo zmienok o jeho veku, keď sa v roku 1652 spomína ako 62 ročný. SNA Bratislava, f. Hodnoverné miesto Bratislavská kapitula (ďalej HMBK), spisy, caps 23, fasc. 8.

Uhorská a prešporský mešťan svoje manželky nachádzal vždy len v ríšskych krajinách, akoby tam stále mal nejaké zázemie.²⁰ Ešte sa o tom bližšie zmienime.

Novým domovom Rosspeidtnercov sa stala prešporská Vydrica (dobovo Wödritz, Weidritz). Toto starobylé predmestie uhorskej metropoly, ktoré od roku 1390 patrilo mestu, sa rozprestieralo na strategicky významnom mieste. Cez Vydricu prechádzala tzv. viedenská cesta, ktorou sa do mesta dalo cez dunajský brod dostať z cisárskej metropoly, resp. z rakúskych krajín. Vydrica nebola veľkým predmestím. Keďže bola vklínená medzi Dunaj, hradby Prešporka a hradné bralo (Schlossberg), nemohla sa rozrastať a fakticky už od stredoveku ju tvorili len dve hlavné ulice (Veľká Vydrica, Malá Vydrica) a pod hradným kopcom ešte jedna slepá ulička zvaná Medzierka (dobovo Lucken). Predmestie spočiatku obývali mešťania spojení s riekou Dunaj, predovšetkým rybári, lodníci, pltníci a mlynári, rýchlo sa tu však začali usadzovať aj početní remeselníci. Od roku 1558 boli vydrické ulice vydláždené, čo svedčí o vzrastajúcom význame predmestia.²¹ V 17. storočí tu už bývalo aj niekoľko šľachtických rodín a podľa zachovaných rytín mesta na tomto predmestí stálo viacero poschodových kamenných domov (Obr. 2).²²

V roku 1634 Wolfgang Rosspeidtner spoločne s manželkou Evou zakúpil časť domu na Vydrici, ktorý predtým patril muráorskému majstrovi Petrovi Gägerovi.²³ Podľa neskorších zmienok z rokov 1644, 1645, 1653 a 1667 Wolfgang vlastnil a obýval dom na Vydrici na začiatku hlavnej ulice (Veľká Vydrica), ktorá viedla od Dunaja priamo k Viedenskej (Vydrickej) bráne Prešporka.²⁴ Pravdepodobne išlo o stále ten istý dom, ktorý tento kamenársky majster prevzal postupne celý do svojej držby a dostaval ho na trvalé sídlo svojej rodiny.

Wolfgang Rosspeidtner bol aktívnym členom prešporského murársko-kamenárskeho cechu.²⁵ Viacero rokov za sebou ho zvolili za cechmajstra (doložené prvýkrát v r. 1633), dokonca ho v polovici 17. storočia môžeme jednoznačne považovať za vedúcu osobnosť tejto komunity.²⁶ Ako sme už spomínali, v prvej tretine 17. storočia bol cech fakticky rozdelený na dve časti podľa nemeckej a talianskej národnosti jeho majstrov. Po ukončení prestavby hradu však talianski majstri uhorskú metropolu postupne opustili, preto bolo potrebné pomery v cechu opätovne usporiadať. Iniciátorom zmien bol práve Wolfgang Rosspeidtner, ktorý spoločne s ďalšími majstrami, medzi ktorými bol aj jeho syn Krištof Seifried, požiadali prešporskú mestskú radu o nové artikuly už len pre nemeckých majstrov. Mesto artikuly vydalo v roku 1655, cisár a uhorský kráľ Leopold I. ich potvrdil v roku 1659.²⁷ Pozoruhodné

20 Dve jeho neskoršie manželky pochádzali z Dolného Rakúska, z oblasti pri meste Horn.

21 ORTVAY, Tivadar. *Ulice a námestia Bratislavy. Podhradie*. Bratislava : A. Marenčin PT, 2003, s. 66.

22 Na Vydrici stál známy hostinec U Čierneho leva, ktorý v 17. storočí vlastnil bohatý katolícky patricij, šľachtic Mikuláš Strauss (v rokoch 1689 – 1691 richtár mesta Prešporka), bývali tu aj ďalšie patricijské alebo šľachtické rody ako Prellenkircherovci, Plankenauerovci, Waichovci, Seleckovci, Liptayovci, Liebhartovci, alebo Gerambovc. Dom tu vlastnil tiež Benedikt Szalay, pálfyovský úradník hradného panstva. ORTVAY, T. *Ulice a námestia...*, s. 68-69. FEDERMAYER, F. *Rody starého Prešporka...*, s. 52, 214. FEDERMAYER, Frederik. Prámerovská kúria a jej majitelia : Príspevok k dejinám bratislavského Zuckermantla II. In: *Genealogicko-heraldický hlas*, 2010, roč. 20, č. 1-2, s. 21-22. AMB, f. MB, Spisy, šk. 67, ladula 39; šk. 659, Daňové súpis z rokov 1653, 1657.

23 Získal časť domu, v druhej časti ostali dedičia pôvodného majstra. Dom nebol celkom dokončený, Wolfgang ho následne dostaval. AMB, f. MB, Magistrátny protokol 2a. 9, s. 115-116.

24 AMB, f. MB, Protokol testamentov 4n. 9, s. 58. SNA Bratislava, f. HMBK, autentický protokol č. 38, s. 109. HOLÁK, Ján. Topografia bratislavského Podhradia v 18. a 19. storočí. In: *Bratislava IV.*, 1969, s. 82.

25 Podrobne o dejinách cechu: KRAJČOVIČOVÁ, Klára. Cech murárov a kamenárov v Bratislave. In: *Bratislava, spisy Mestského múzea v Bratislave VII.* (1971). Osveta : Bratislava, 1972, s. 217-247.

26 AMB, f. MB, Protokol cechu kamenárov a murárov, CE 197, s. 1.

27 Panovník povýšil prešporský cech murárov a kamenárov na hlavný cech, ktorý dostal právo prepožičiavať svoje artikuly aj cechom v okolitých uhorských mestách. KRAJČOVIČOVÁ, K. *Cech murárov...*, s. 229-230.

je, ako sa čas vydania nových artikul cechu časovo zhoduje s nobilitáciou rodu Rosspeidtner, čo istotne nebola náhoda.

Z tohto obdobia pochádza aj veľmi cenná pamiatka na prešporských murárov a kamenárov – ich pamätný cechový pokál z roku 1650. Zachoval sa dodnes a je uložený v zbierkach Slovenskej národnej galérie v Bratislave.²⁸ Ide o veľký strieborný, čiastočne pozlátený pokál určený pre slávnostné príležitosti, kvalitnú prácu augsburského majstra Mathiasa Gelba (1597 – 1671). Jeho vyhotovenie svedčí o vtedajšej hospodárskej prosperite prešporských majstrov murárskeho a kamenárskeho remesla, ktorí začínali profitovať zo zvýšenej stavebnej činnosti v uhorskom hlavnom meste. Samotný pokál je tiež významným prameňom aj pre históriu Rosspeidtnerovcov. Na pamiatke je viacero gravírovaných nápisov, ktoré nám poskytujú zaujímavé informácie. Podľa textu pokál objednali prešporskí majstri v roku 1650, pričom všetky ich mená sú tam uvedené. Hneď na prvom mieste je Wolfgang Rosspeidtner, čo opäť potvrdzuje jeho vtedajšie vedúce postavenie v tejto remeselníckej komunite. Ku každému z majstrov je pripísané, či bol murár alebo kamenár. Tu je zaujímavé, že pokiaľ ostatní majstri (Hans Tenck, Michael Eyesberger, Martin Aigner, Georg Dantner, Simon Kraner) sú označení ako murári, Wolfgang Rosspeidtner (Rospevndtner) a jeho syn Krištof Seifried boli kamenármi.²⁹ Rod tak mohol mať v meste v tomto období monopol na kamenárske práce. Pokál je zaujímavý aj z pohľadu heraldiky. Dokladá jeden z najstarších prameňov podoby cechového znaku prešporských murárov a kamenárov. Znak je vygravírovaný na vnútornej strane pokrievky pokála.³⁰ Keď už spomíname heraldiku, po Wolfgangovi sa zachovala krásna erbová pečať.³¹ Otláčil ju v roku 1646, pochádza teda z obdobia pred jeho nobilitáciou. Na pečati sa zachoval jeho meštiansky znak, ktorý je dôležitým dokladom heraldických znamení kamenárov. Tvorí ho štiepený štít vložený do renesančnej kartuše. V prvom poli je kamenárska značka, v druhom poli na trojvrší stojí doprava obrátený kôň (Obr. 3). Figúra koňa je nepochybne dedičným hovoriacim heraldickým znamením rodu (das Ross, nem. žrebec). Značka zase bola osobným identifikačným symbolom konkrétneho majstra. Možno ju ešte aj dnes využiť pri identifikácii zachovaných diel tohto kamenára.

Po získaní uhorského šľachtického stavu ostal Wolfgang Rosspeidtner verný svojmu remeslu. Vieme, že v roku 1657 pracoval na dome Mayerovcov na Sedlárskej ulici, o rok neskôr vyhotovil pre mesto kamenný mestský erb.³² Postupne však jeho aktivity preberali synovia. O rodine Wolfganga, ktorý zomrel v roku 1659, máme pomerne veľa informácií. Zaujímavé je zistenie, že mal počas svojho dlhého života postupne až 4 manželky. S prvou, Evou neznámeho priezviska, sa zosobášil ešte v pôvodnej vlasti. Spolu s ňou prišiel do Prešporka, kde sa im medzi rokmi 1631 – 1636 narodili ďalší štyria potomkovia. Po prvom ovdovení sa v roku 1637 oženil s Uršulou, dcérou stolárskeho majstra Hansa Metza zo Sitzendorfu v Dolnom Rakúsku. Toto manželstvo však trvalo len krátko a ostalo bezdetné. V roku 1640 sa Wolfgang opätovne v Prešporku ženil, tentokrát s Margarétou, dcérou Andreasa Dorera z Flencktu v Kraňsku.

28 SNG, evid. č. DK-75. Podrobne o pamiatke: FRANCOVÁ, Zuzana. Pokál cechu bratislavských murárov a kamenárov. In: *Pamiatky a múzeá*, 2007, roč. 56, č. 4, s. 53-56.

29 FRANCOVÁ, Z. *Pokál cechu...*, s. 54-55.

30 Tvorí ho neskororenesančný štít vložený do zdobenej kartuše. V poli štítu sú rozmiestnené a vzájomne nad seba preložené pracovné nástroje kamenárov a murárov (kružidlo, uholník, pravítko, kladivká a sekerky, murárska lyžica) vytvárajúce heraldické znamenie cechu. Fotografia znaku je publikovaná v štúdiu: FRANCOVÁ, Z. *Pokál cechu...*, s. 54. K symbolike pozri tiež: MAJERECH-MRZÚCH, Jozef. *Remeselnícke cechové organizácie na Slovensku*. Bratislava : Academic Electronic Press : Bratislava, 2000, s. 139-141.

31 AMB, f. MB, Spisy, šk. 99, lad. 48, fasc. 6.

32 FIDLER, P. *Beiträge zu einem Künstler und Kunsthandwerkerlexikon des Donaugebietes (Österreich, Slowakei, Ungarn). Exzerpta aus der Archiven in Pressburg und Tyrnau*, IV..., s. 234. FEDERMAYER, F. *Rody starého Prešporka...*, s. 162-163.

Tretia manželka Wolfgangovi porodila dvoch synov, avšak tiež skoro zomrela. Poslednýkrát sa potom tento prešporský kamenár oženil v roku 1648 s Reginou, vdovou Krištofa Kollera z lokality Meissau (dnes Maissau, Rakúsko). Za pozornosť určite stojí, že Wolfgangova druhá a štvrtá manželka pochádzali z rovnakého regiónu v Dolnom Rakúsku, severne od Dunaja pri meste Horn. To, že to nebola náhoda, potvrdzuje aj ďalšia svadba Rosspeidtnerovcov, ktorá sa v roku 1651 uskutočnila v Prešporku. V tomto roku sa tu zosobášil Štefan Zehetner, kamenár z Thallernu v Hornom Rakúsku so Žofiou, dcérou istého Heinricha Rosspeidtnera (Rossbeütner) z lokality „Metzlsdorf“.³³ Išlo o dnešný Matzelsdorf v Dolnom Rakúsku, ležiaci tiež v rovnakej oblasti východne od mesta Horn. Nevieme, kto bol tento Heinrich Rosspeidtner, či Wolfgangov mladší brat, ktorý ostal v pôvodnej vlasti, alebo Wolfgangov syn Wolfgang Heinrich. Ten sa narodil v roku 1631 už v Prešporku, ale potom sa mohol vrátiť na pôvodné rodové majetky. V každom prípade to ale naznačuje, že tento dolnorakúsky región medzi mestami Horn a Eggenberg by mohol byť pôvodným domovom alebo aspoň predchádzajúcim pracovným pôsobiskom Rosspeidtnerovcov. Je to však zatiaľ len hypotéza, ktorú musia potvrdiť výskumy v rakúskych archívoch.

Dôležitým prameňom genealógie prešporských Rosspeidtnerovcov je Wolfgangov testament. Originál sme nenašli, ale jeho hodnoverný odpis sa zachoval v mestskom protokole testamentov.³⁴ Podľa tohto odpisu Wolfgang spísal svoju poslednú vôľu dňa 21. marca 1659. Pozostalej manželke Regine, s ktorou už nemal deti, odkázal peniaze a rôzne osobné veci, pričom jej vyhradil byt vo svojom dome na dobu jedného roka. Svoje majetky (dom, vinice, kamenárske nástroje, nespracovaný kamenný materiál) však rozdelil medzi troch vtedy žijúcich synov (Krištofa Seifrieda, Jána Karla a Pavla), ako aj dvoch nemenovaných maloletých vnukov nebohej dcéry Zuzany, ktorí žili s otcom, istým zámočníckym majstrom v meste Svätý Jur. V testamente je spomenutý aj štvrtý Wolfgangov syn Wolfgang Heinrich, ktorý však krátko pred spísaním tohto dokumentu zomrel. Wolfgang vo svojej záveti už vôbec nespomína syna Ehrnreicha (Honoría), z čoho vyvodzujeme, že tento tiež pred rokom 1659 zomrel, alebo sa z mesta vysťahoval bez kontaktu na otca.

Wolfgang zomrel krátko pred 17. októbrom 1659.³⁵ Po nebohom otcovi prebral rodinnú kamenársku dielňu v Prešporku jeho najstarší syn z prvého manželstva Krištof Seifried.³⁶ Tento prišiel aj s bratom Ehrnreichom do Prešporka spoločne s otcom ešte v detskom veku a obaja boli neskôr zahrnutí aj do nobilitácie.³⁷ Pokiaľ o Ehrnreichovi sa zmienky zakrátko strácajú a nevieme, či zomrel alebo sa z mesta vysťahoval, o Krištofovi Seifriedovi môžeme konštatovať, že plne nadviazal na činnosť a spoločenské postavenie svojho otca v meste. Od roku 1648 sa stal nielen mešťanom mesta, ale aj majstrom a členom cechu. Už počas života otca Krištof Seifried získal (postavil si ?) vlastný dom na Vydrici, ktorý obýval aj so svojou rodinou (doložené 1653, 1657).³⁸ Tu vychovával jediného syna Juraja, ktorý sa neskôr stal pokračovateľom rodu a remesla v meste. Z činnosti Krištofa Seifrieda vieme, že

33 AMB, Zbierka cirkevných matrík, Bratislava, Ev. a. v. farský úrad – nemecký, Matrika sobášených, záznamy z rokov 1637, 1640, 1643, 1647, 1648, 1651.

34 AMB, f. MB, Protokol testamentov 4n. 9, s. 392.

35 Presný dátum nepoznáme, pretože z tohto obdobia sa ešte nezachovala matrika zomretých.

36 Miesto a dátum ich narodenia nepoznáme. Krištof Seifried sa však narodil okolo roku 1618, pretože sa na neskorších zmienkach z rokov 1650 a 1653 spomína vo veku 32, resp. 35 rokov. AMB, f. MB, Magistrálny protokol 2a. 10, s. 322, 529.

37 S Ehrnreichom bol nobilitovaný aj jeho maloletý syn Andrej, o ktorého osudoch nemáme žiadne zmienky.

38 AMB, f. MB, Kniha prijatých za mešťanov I. 2e (1630 – 1683), s. 97.

pracoval napríklad na zákazkách pre mesto a miestny evanjelický zbor.³⁹ Krištof Seifried, podobne ako už aj jeho otec Wolfgang, boli členmi prešporského bratstva sv. Mikuláša, ktoré združovalo prešporských lodníkov a majiteľov lodí.⁴⁰ Nie je to nič prekvapujúce, pretože veľká väčšina obyvateľov Vydrice bola zviazaná s Dunajom. Prešporský riečny prístav stál v priamom susedstve tohto prešporského predmestia (pozri Obr. 2). Predpokladáme, že Rosspeidtnerovci využívali lode na svoje obchodné aktivity, prisun stavebného a najmä kamenárskeho materiálu po rieke zo vzdialenejších, predovšetkým rakúskych kameňolomov.⁴¹ Z archívnych záznamov ďalej vieme, že sa Krištof Seifried zapojil aj do správy mesta, ako prisázný mešťan a člen širšej mestskej rady. Vykonával funkciu veliteľa mestskej štvrte (tzv. Viertelhauptman) na Vydrici (doložené 1660), v ktorej bol priamym podriadeným mestského kapitána a jeho úlohou bol dohľad nad bezpečnosťou v tejto štvrti mesta.⁴² Mesto mu tiež zverilo post správcu mestskej zbrojnice (Stadtzeugwart, Zeughaus Verwalter).⁴³ Zomrel v roku 1674 vo veku približne 56 rokov. Jeho druhá manželka Mária Bilmayrová ho prežila a ako vdova sa spomína ešte aj v roku 1676.⁴⁴

Pomerne málo známe sú osudy Wolfgangovho mladšieho syna Pavla (*1641), ktorý sa mu narodil v treťom manželstve a bol ako mládenec tiež zahrnutý do nobilitácie. O Pavlovi sme zistili, že v mladosti študoval a bol dokonca autorom príležitostných veršov. O jeho neskoršom pôsobení však zatiaľ chýbajú akékoľvek zmienky.⁴⁵

Napriek pomerne početnému potomstvu kamenára Wolfganga Rosspeidtnera, jeho rod na sklonku 17. storočia reprezentoval už len jediný vnuk Juraj. Tohto syna Krištofa Seifrieda Rosspeidtnera však môžeme pokladať jednoznačne za najvýznamnejšieho člena rodu. Vieme o ňom, že bol od roku 1669 v učení, následne sa stal majstrom a v roku 1676 ho prijali do cechu.⁴⁶ Na rozdiel od svojich predkov, ktorí pôsobili najmä ako kamenári, Juraj Rosspeidtner sa často spomína ako „civis, latumus et murarius magister, Steinmetz und Maurer“, bol teda aj murárom a staviteľom.⁴⁷ Jeho bohatú činnosť v meste, ako aj v okolí, predovšetkým v Prešporskej stolici už zdokumentoval Petr Fidler. Môžeme len zhrnúť, že nadviazal na svojich predkov, otca a starého otca, ktorí pracovali najmä pre mesto Prešporok a rod dedičných županov Pálffyovcov. Na prelome 17. a 18. storočia mal Juraj Rosspeidtner v uhorskej metropole takmer monopolné postavenie. Spomenúť môžeme jeho práce na novej súdnej sieni v mestskej radnici (1695), hospodárskych budovách hradu Červený Kameň (1678), radikálnej prestavbe kaštieľa v Kráľovej pri Senci (1702 – 1703), či prešporskom mestskom

39 Pracoval na budovách kostola a školy pre slovenských (českých) a maďarských evanjelických mešťanov. Neskôr v dôsledku politických rekatolizačných zásahov štátnej moci sa tieto budovy stali súčasťou komplexu uršulínskeho kláštora. FIDLER, P. *Beiträge zu einem Künstler und Kunsthandwerkerlexikon des Donaugebietes (Österreich, Slowakei, Ungarn). Exzerpta aus der Archiven in Pressburg und Tyrnau, IV...*, s. 233.

40 Wolfgang bol členom bratstva od roku 1646, jeho syn Krištof Seifried od roku 1661. AMB, f. MB, CE 251, s. 99.

41 V tejto súvislosti je zaujímavá zmienka z roku 1693, podľa ktorej prešporský staviteľ Juraj Rosspeidtner kúpil od rakúskeho mesta Hainburg kamenné kvádre zo spustnutej pevnosti Rotenstein pri Dunaji. Je nepochybné, že tento stavebný a kamenársky materiál potom transportoval do Prešporka po rieke. MAURER, Joseph. *Geschichte der Landesfürstlichen Stadt Hainburg*. Hainburg: Museum Wienertor, 2009, s. 371.

42 AMB, f. MB, Protokol testamentov 4n. 9, s. 413.

43 Na poste je doložený v rokoch 1664 a 1665. V roku 1672 je spomínaný ako mestský *Magister Schlopetarius*, čo isto súviselo s jeho postom správcu zbrojnice. AMB, f. MB, Komorské knihy, K 249 (1664), K 250 (1665). SNA Bratislava, f. HMBK, Spisy, caps 24, fasc. 14. FIDLER, P. *Beiträge zu einem Künstler und Kunsthandwerkerlexikon des Donaugebietes (Österreich, Slowakei, Ungarn). Exzerpta aus der Archiven in Pressburg und Tyrnau, IV...*, s. 233.

44 AMB, f. MB, Magistrátny protokol 2a. 12, s. 72, 335; 2a. 13, s. 292.

45 ČAPLOVIČ, Ján. *Bibliografia tlačí vydaných na Slovensku do roku 1700*. Zv. I., Martin: MS, 1972, inv. č. 1086.

46 AMB, f. MB, Protokol cechu kamenárov a murárov, CE 197, s. 18.

47 SNA Bratislava, f. Archív Bratislavskej kapituly, III. časť, šk. 26, fasc. 4.

paláci maršala Jána Pálffyho (1710 – 1712).⁴⁸ Chceme však poukázať aj na Jurajove ďalšie, menej známe zákazky. V roku 1672 prešporskí protestanti prišli o svoje kostoly v meste. Veľký nemecký kostol bol odovzdaný jezuitom, menší maďarsko-slovenský kostol uršulínkam. Keď im podľa záverov Šopronského snemu dovolili vybudovať nové chrámy v predmestí, svoje služby zboru ponúkol práve Juraj Rosspeidtner. Potom v roku 1696 získal veľkú zákazku od prešporských františkánov, v roku 1712 zase pracoval na prešporskom paláci grófa Juraja Erdödyho.⁴⁹

Avšak pôsobenie Juraja Rosspeidtnera v uhorskom hlavnom meste sa neobmedzilo len na stavebnú činnosť. Pozoruhodné je jeho autorstvo viacerých máp z rokov 1698 – 1702, ktoré zachytávajú ostrovy a dunajské ramená v okolí mesta. Originály máp sa zachovali v mestskom archíve, ako aj v Ústrednom pálfyovskom archíve.⁵⁰ Ide o veľmi cennú pamiatku, ktorá zachytáva koryto Dunaja pred jeho reguláciou v 18. a 19. storočí. Podobne ako už jeho otec Krištof Seifried, aj Juraj sa angažoval v správe mesta a ako prísazný mešťan bol členom širšej mestskej rady (doložený 1694). Keďže Juraj bol jediným mužským členom rodu, logicky sa stal aj dedičom rosspeidtnerovského majetku v meste. Podľa súpisu majiteľov domov v Prešporku z roku 1700 vlastnil na Vydrici oba domy, teda aj dom svojho otca, ako aj starého otca.⁵¹

Životná púť tohto významného prešporského mešťana bola prerušená na vrchole kariéry tragicky, keď podľahol morovej epidémii, ktorá postihla uhorské hlavné mesto v rokoch 1712 – 1714.⁵² Nákaza sa v meste a na predmestiach držala prekvapivo dlho a aj napriek karanténe tu zomrelo až 3860 ľudí.⁵³ Tragédia postihla takmer každú prešporskú rodinu, bez rozdielu spoločenského a sociálneho postavenia. Mnoho osôb a rodov vtedy z metropoly zo strachu pred chorobou tiež utieklo a už sa nevrátilo, čo spoločne malo za následok, aj keď len prechodne, značný populačný úpadok mesta. Tieto skutočnosti spôsobili ukončenie pôsobenia niektorých významných prešporských rodov v hlavnom meste, vrátane rodu Rosspeidtner. Zdá sa, že smrťou Juraja Rosspeidtnera v roku 1713 mohla prešporská vetva tohto rodu vymrieť po meči. Z cirkevných matrík síce vieme doložiť, že sa mu v meste narodilo minimálne 6 detí (2 synovia, 4 dcéry), avšak o ich osudoch pramene zväčša mlčia.⁵⁴

48 FIDLER, P. *Beiträge zu einem Künstler und Kunsthandwerkerlexikon des Donaugebietes (Österreich, Slowakei, Ungarn). Exzerpta aus der Archiven in Pressburg und Tyrnau*, IV..., s. 233. FIDLER, Petr. Kreuz und Doppeladler. Das Pressburger Rathaus im Zeitalter der Gegenreformation und des Absolutismus. In: ORIŠKO, Štefan (Ed.). *Pocta Vladimirovi Wagnerovi: Zborník štúdií k otázkam interpretácie stredoeurópskeho umenia 2*. Bratislava: FF UK, 2004, s. 139. PÖTZL-MALÍKOVÁ, Mária. František Portenhauser – bratislavský stavitel 1. polovice 18. storočia. In: *ARS*, 1993, roč. 26, č. 1, s. 76. BALÁŽOVA, Barbara – MEDVEČKÝ, Jozef – SLIVKA, Dušan. *Medzi zemou a nebom: Majstri barokovej fresky na Slovensku*. Bratislava: Societas Historiae Artium, 2009, s. 27.

49 SCHRÖDL, Josef. *Geschichte der evangelischen Kirchengemeinde A.B. zu Pozsony-Pressburg*. I. Teil. Pressburg: Hrsg. von der evangelischen Kirchengemeinde A.B., 1906, s. 261. ŠA Bratislava, f. MPF, šk. 2, fasc. 12. FIDLER, P. *Beiträge zu einem Künstler und Kunsthandwerkerlexikon des Donaugebietes (Österreich, Slowakei, Ungarn). Exzerpta aus der Archiven in Pressburg und Tyrnau*, IV..., s. 234.

50 SNA Bratislav, f. Ústredný archív rodu Pálffy, Panstvo Bratislava, A II., ladula 6, fasc. 1. LEHOTSKÁ, Darina a kol. *Archív mesta Bratislavy. Spríevodca po fondoch a zbierkach*. Praha: Archívna správa MV, 1955, s. 116, 118.

51 Jeden z domov stál na začiatku Vydrice, medzi domami Fischerovcov a Fuxovcov, druhý stál medzi domami Guttmánovcov a Wohlgemuthovcov. AMB, f. MB, Sčítanie majiteľov domov z roku 1700, 3d. 133, s. 49, 53.

52 PÖTZL-MALÍKOVÁ, M. *František Portenhauser...*, s. 76.

53 ŠPIESZ, Anton. *Bratislava v 18. storočí*. Bratislava: Tatran, 1987, s. 20–26.

54 Za zmienku stojí záznam o krste Jurajovej dcéry Anny Žofie z roku 1682, podľa ktorého vieme, že jej krstným otcom sa stal známy cisársky zvonolejár a delolejár Baltazár Herold, ktorý bol krstným otcom už aj jej otca Juraja Rosspeidtnera. AMB, Zbierka cirkevných matrík, Bratislava, Ev. a. v. farský úrad – nemecký, Matrika krstených, záznamy z rokov 1650, 1682.

Nevylučujeme preto, že títo Jurajovi synovia zomreli ešte v detskom veku. Jediným dieťaťom, o ktorom vieme, že sa dožilo dospelosti, bola dcéra Johanna Zuzana. Rok po smrti otca sa vydala za prešporského chirurga Maximiliána Wolfganga Geramba († po 1732). Gerambovcí patrili v druhej polovici 17. storočia a v prvej tretine 18. storočia k najvýznamnejším šľachtickým rodinám usadeným na Vydrici a stali sa tak pravdepodobne aj dedičmi Rosspeidtnerovcov.⁵⁵ To, že pôsobenie tohto kamenárskeho rodu v Prešporku a na Vydrici sa skončilo, dokladajú aj podrobné súpisy obyvateľov mesta z roku 1715 a 1720. Podrobne zachytili obyvateľstvo metropoly po skončení epidémie, Rosspeidtnerovcov však už nespomínajú, rovnako ako ani súpisy šľachty v meste z rokov 1754/1755 a 1790.⁵⁶

Šľachtický erb Rosspeidtnerovcov zatiaľ nebol publikovaný. Keďže ich nobilitačná listina je predbežne nezvestná, jediným pramenným zdrojom jeho poznania je sfragistický materiál. Našli sme dve pečate Juraja Rosspeidtnera z rokov 1691 a 1693, na základe ktorých vieme tento erb pomerne presne rekonštruovať.⁵⁷ Tvoril ho štvrtý štít so srdcovým štítom, v ktorom je doprava obrátené odeté rameno držiace kamenárske kladivko. V prvom a štvrtom poli je kosmé brvno, na ktorom je položená včela. V druhom a treťom poli je doprava obrátený kôň. Nad štítom je turnajová mriežková prilba s korunkou a prikrývadlami. Klenot tvorí medzi dvoma otvorenými orlímí krídlami od pásu vyrastajúci kôň zo štítu. Na pravom krídle je šikmé brvno s položenou včelou, na ľavom krídle zase kosmé brvno s položenou včelou (Obr. 4). Zafarbenie erbu predbežne nepoznáme. Jeho symbolika však určite stojí za pozornosť. Hlavnou erbovou figúrou šľachtického erbu Rosspeidtnerovcov bol kôň (žrebec). Keďže sa s touto figúrou stretávame už aj na meštianskom erbe Wolfganga Rosspeidtnera, je zrejme, že išlo o ich pôvodné rodové hovoriace erbové znamenie. Pravdepodobne ho užívali už aj vo svojej pôvodnej vlasti, a preto sa ho nevzdali ani po svojej nobilitácii v Uhorsku. Druhá figúra – včela – pribudla do erbu až s povýšením do šľachtického stavu. Svojou symbolikou však stále odkazuje na meštiansky pôvod Rosspeidtnerovcov. Včela v heraldike totiž zvyčajne symbolizovala zmysel pre poriadok, ľudskú pracovitost' a usilovnosť, čím bola vzorom aj pre remeselníkov. Vytrvalost' a precíznosť včiel pri stavbe plastov vo včelom úli poukazovala priamo na stavbárov a murárov.⁵⁸ Svoje kamenárske remeslo a meštiansku minulosť Rosspeidtnerovci nechceli pri nobilitácii zamlčať. Práve naopak, chceli na túto svoju úspešnú činnosť poukázať a zachovať tento odkaz aj do ďalších generácií. Svedčí o tom aj znamenie v srdcovom štíte ich nového šľachtického erbu, ktoré jednoznačne vychádza z remeselnej symboliky a predstavuje ich ako kamenársky rod.

Nobilitácie v období raného novoveku formou erbových a nobilitačných listín (armálesov) boli odmenou za preukázané zásluhy a služby kráľovstvu. Udeľovali dedičný šľachtický erb, povyšovali adresátov na spoločenskom rebríčku a zarad'ovali ich do privilegovaného stavu. Keďže ale tento spôsob nobilitácie už nesprievádzala žiadna majetková donácia, predovšetkým

55 Rod Gerambovcov, ktorý neskôr prenikol medzi uhorskú aristokraciu, vynikol najmä vo vojenstve, banskom podnikaní a banskej správe. Blížšie o jeho pôsobení na prešporskom predmestí Vydrici: FEDERMAYER, F. *Prämerovská kúria...*, s. 21-22.

56 ŠA Bratislava, f. Župa Bratislavská I., Súpis šľachty Bratislavskej stolice 1754/55 a 1790. AMB, f. MB, Spisy, šk. 116/Lad. 53, súpisy obyvateľov mesta.

57 ŠA Bratislava, pob. Modra, f. Magistrát mesta Svätý Jur, Spisy, šk. 74, inv. č. 1286. SNA Bratislava, f. Ústredný archív rodu Pálffy, Panstvo Bratislava, A II., ladula 2, fasc. 2.

58 V Uhorsku bola včela veľmi zriedkavým heraldickým symbolom. Naopak v európskej heraldike je doložená častejšie. Nachádzame ju napríklad v erbe významného rímskeho patricijského rodu Barberini, alebo u Bonapartovcov, predkov francúzskeho cisára Napoleona. OSWALD, Gert. *Lexikon der Heraldik*. Leipzig: Bibliographisches Institut, 1984, s. 65. ROYT, Jan – ŠEDINOVÁ, Hana. *Slovník symbolů*. Praha: Mladá Fronta, 1998, s. 114-115. MYSLIVEČEK, Milan. *Panoptikum symbolů, značek a znamení*. Praha: Chvojko nakladatelství, 2001, s. 263.

u mešťanov zisk šľachtického stavu mnohokrát takmer vôbec nezmenil ich spôsob živobytia. To bol aj prípad prešporských Rosspeidtnerovcov, ktorí aj po povýšení do šľachtického stavu nikdy nezískali slobodný šľachtický nehnuteľný majetok. Zotrvali v meštianskom prostredí a pri remese svojich predkov. Z dnešného pohľadu však práve toto ich neskoršie pôsobenie viedlo k vzniku pozoruhodnej trojgeneračnej kamenársko-staviteľskej dynastie, ktorá výrazne ovplyvnila ranobarokové staviteľstvo v uhorskej metropole i jej širšom regióne.⁵⁹

Genealógia rodu:

A. ROSSPEIDTNER (ROSPEUNTNER) Wolfgang, *okolo 1590, † medzi 21. marcom – 17. októbrom 1659 v Prešporku, kamenársky majster, mešťan Prešporka (1630), cechmajster miestneho cechu murárov a kamenárov, uhorský šľachtický stav (cca 1655/1656), manželky: I. Eva N., II. Uršula METZ, dcéra Hansa Metza, mešťana a stolárskeho majstra z obce Sitzendorf v Rakúsku (svadbu mali v roku 1637 v Prešporku), III. Margaréta DORER, dcéru Andreasa Dorera z Flencktu v Kraňsku (svadbu mali v roku 1640 v Prešporku), IV. Regina N., vdova Krištofa Kollera z Meissau (svadbu mali v roku 1648 v Prešporku), potomkovia: B1. - B10.

B1. ROSSPEIDTNER Ehrenreich (Honorius), doložený 1650 – 1656, murársky a kamenársky majster, adresát nobilitácie (1655/1656), manželka: Agneša N., potomkovia: C1.-C3.

C1. ROSSPEIDTNER Zuzana, *1650 v Prešporku

C2. ROSSPEIDTNER Andrej, *1651 v Prešporku, adresát nobilitácie (1655/1656)

C3. ROSSPEIDTNER Mária, *1654 v Prešporku

B2. ROSSPEIDTNER Ján Karol, doložený 1656 – 1659, adresát nobilitácie (1655/1656)

B3. ROSSPEIDTNER Krištof Seifried (Siegfried), *okolo 1618, † 1674 pravdepodobne v Prešporku, kamenársky majster, člen miestneho cechu murárov a kamenárov, prisázný mešťan a správca prešporskej mestskej zbrojnice, adresát nobilitácie (1655/1656), manželka: I. Mária BILMAYR, predtým vdova Davida Strassera a Izaiáša Kraffta, dcéra Juraja Bilmayra a Anny Hochschildovej (svadbu mali v roku 1647 v Prešporku), potomkovia: E1.

E1. ROSSPEIDTNER Juraj, *26. apríla 1650 v Prešporku, † 1713 v Prešporku, prisázný mešťan, kamenársky a murársky majster a člen miestneho cechu, adresát nobilitácie (1655/1656), manželka: Žofia BAR (BAYR), potomkovia: F1. – F6.

F1. ROSSPEIDTNER Juraj Baltazár, *1676 v Prešporku (zaznamenaný v katolíckej matrike krstných)

F2. ROSSPEIDTNER Anna Žofia, *1682 v Prešporku

F3. ROSSPEIDTNER Mária Klára, *1687 v Prešporku

F4. ROSSPEIDTNER Krištof Seifried, *1690 v Prešporku

F5. ROSSPEIDTNER Johanna Helena, *okolo 1694, † 1703 v Prešporku

F6. ROSSPEIDTNER Johanna Zuzana, *okolo 1695, manžel: Maximilián Wolfgang GERAMB († po 1732), prešporský chirurg (svadbu mali v roku 1714 v Prešporku)

B4. ROSSPEIDTNER Anna Margaréta, *okolo 1620, manžel: Valentin LAURICH, zámočnícky majster (svadbu mali v roku 1643 v Prešporku)

B5. ROSSPEIDTNER Wolfgang Heinrich, *1631 v Prešporku, † pred 1656

B6. ROSSPEIDTNER Eva Alžbeta, *1632 v Prešporku

⁵⁹ Výskum k vypracovaniu štúdie bol podporený grantom *Hodnoverné miesto Bratislavská kapitula 1526 – 2. polovica 19. storočia*. VEGA, 1/067413.

- B7. ROSSPEIDTNER Anna Alžbeta, *1633 v Prešporku
 B8. ROSSPEIDTNER Zuzana, *1636 v Prešporku, † pred 1659, manžel: N. N., zámočnícky majster vo Svätom Jure
 B9. ROSSPEIDTNER Pavol, *1641 v Prešporku, † po 1659, študent, adresát nobilitácie (1655/1656)
 B10. ROSSPEIDTNER Wolfgang, * 1643 v Prešporku, † pravdepodobne pred 1655

ZOZNAM ARCHÍVNÝCH FONDŮ

Archív mesta Bratislavy, fond Mesto Bratislava.
 Archív mesta Bratislavy, Zbierka cirkevných matrík.
 Archivum primatialie Esztergom, fond Hodnoverné miesto Ostrihomskej kapituly.
 Slovenský národný archív Bratislava, fond Archív Bratislavskej kapituly.
 Slovenský národný archív Bratislava, fond Ústredný archív rodu Pálffy, Panstvo Bratislava.
 Slovenský národný archív Bratislava, fond Hodnoverné miesto Bratislavská kapitula.
 Štátny archív Bratislava, fond Župa Bratislavská I.
 Štátny archív Bratislava, pobočka Modra, fond Magistrát mesta Svätý Jur.
 Štátny archív Bratislava, pobočka Trnava, fond Magistrát mesta Trnavy.

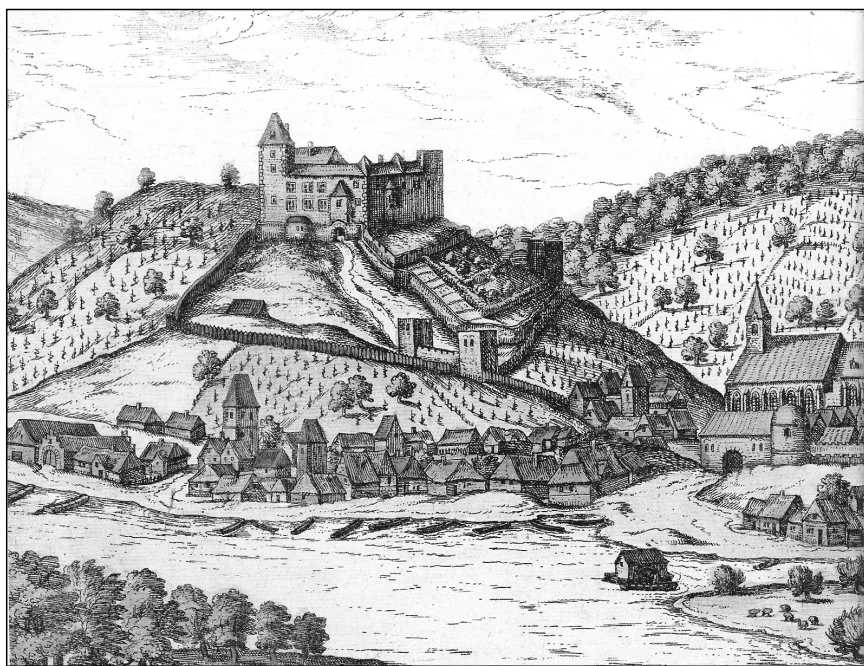
ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

- ÁLDÁSY, Antal. *A Magyar nemzeti múzeum könyvtárának czímereslevelei II.*, Budapest : Országos Széchényi Könyvtár, 1923, 303 s.
 ÁLDÁSY, Antal. Adalékok a Pozsony vármegyei nemesek névsorához. In: *Turul*, 1904, roč. XXII.
 BALÁŽOVA, Barbara – MEDVECKÝ, Jozef – SLIVKA, Dušan. *Medzi zemou a nebom : Majstri barokovej fresky na Slovensku*. Bratislava : Societas Historiae Artium, 2009, 179 s.
 BÁTORI, Ingrid. Das Patriziat der deutschen Stadt. Zu den Forschungsergebnissen über das Patriziat besonders der süddeutschen Städte. In: *Die alte Stadt, Zeitschrift für Stadtgeschichte, Stadtsoziologie und Denkmalpflege* 2, 1975, s. 1-30.
 ČAPLOVIČ, Ján. *Bibliografia tlači vydaných na Slovensku do roku 1700*. Zv. I., Martin : MS, 1972, 1408 s.
 DUCHON, Michal. Mestské elity v Pezinku v rannom novoveku. In: POSPECHOVÁ, Petra (Ed.). *Bozen ... Pezinok 1208 – 2008*. Pezinok : Mesto, 2008, s. 99-106.
 FEDERMAYER, Frederik. Archontológia a jej význam pre genealogický výskum. In: *Genealogicko-heraldický hlas*, 2009, roč. 19, č. 1-2, s. 3-12.
 FEDERMAYER, Frederik. Genealogický pohľad na prešporských mestských notárov druhej polovice 16. storočia. In: *Historica : Zborník Filozofickej fakulty Univerzity Komenského*, 2005, roč. 46, s. 99-132.
 FEDERMAYER, Frederik. Christoph Georg Hilscher († 1678) : kariéra Slezana v uhorskom hlavnom meste. In: BRNOVJÁK, Jiří – GOJNICZEK, Waclaw – ZÁŘICKÝ, Aleš (Eds.). *Šlechtic v Horním Slezsku / Szlachcic na Górnym Śląsku*. Katowice - Ostrava : Instytut historii Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach - Filozofická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě, 2011, s. 357-372.
 FEDERMAYER, Frederik. *Lexikón erbov šľachty na Slovensku I : Trenčianska stolica*. Bratislava : Hajko & Hajková, 2000, 332 s.
 FEDERMAYER, Frederik. Prámerovská kúria a jej majitelia : Príspevok k dejinám bratislavského Zuckermantla II. In: *Genealogicko-heraldický hlas*, 2010, roč. 20, č. 1-2, s. 21-22.
 FEDERMAYER, Frederik. Prešporský lekárnik Andrej Heindl († 1610) a jeho príbuzenstvo. In: *Woch*, 2013, roč. 1, č. 1, s. 36-51.
 FEDERMAYER, Frederik. Prešporský richtár Liechtenperger a jeho rodina : Genealogicko-biografická analýza. In: *Bratislava – Zborník Múzea mesta Bratislavy* 24. Bratislava : Múzeum mesta Bratislavy, 2012, s. 53-62.
 FEDERMAYER, Frederik. *Rody starého Prešporka : Genealogický rozbor obyvateľstva a topografia mesta podľa súpisu z roku 1624*. Bratislava : Monada, 2003, 367 s.

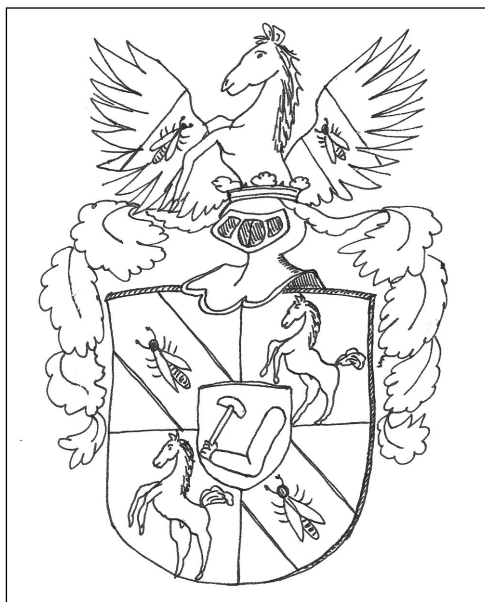
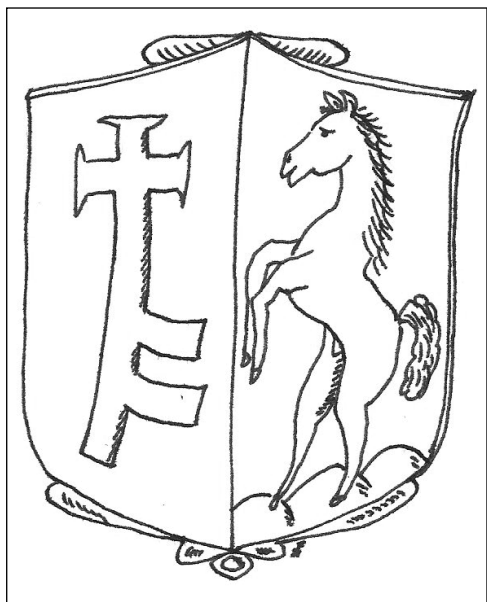
- FIDLER, Petr. Beiträge zu einem Künstler und Kunsthandwerkerlexikon des Donaugebietes (Österreich, Slowakei, Ungarn). Exzerpta aus der Archiven in Pressburg und Tyrnau, III. diel. In: *ARS*, 1996, roč. 29, č. 1-3, s. 225-239.
- FIDLER, Petr. Beiträge zu einem Künstler und Kunsthandwerkerlexikon des Donaugebietes (Österreich, Slowakei, Ungarn). Exzerpta aus der Archiven in Pressburg und Tyrnau, IV. diel. In: *ARS*, 1997, roč. 30, č. 1-3, s. 221-252.
- FIDLER, Petr. Kreuz und Doppeladler. Das Pressburger Rathaus im Zeitalter der Gegenreformation und des Absolutismus. In: ORIŠKO, Štefan (Ed.). *Pocsta Vladimírovi Wagnerovi : Zborník štúdií k otázkam interpretácie stredoeurópskeho umenia* 2. Bratislava : FF UK, 2004, s. 136-160.
- FIDLER, Petr. Opus italicum – talianski architekti, stavitelia a kamenári na Slovensku. In: RUSINA, Ivan a kol. *Renesancia : umenie medzi neskorou gotikou a barokom*. Bratislava : Slovenská národná galéria - Sloart, 2009, s. 34-42.
- FRANCOVÁ, Zuzana. Pokál cechu bratislavských murárov a kamenárov. In: *Pamiatky a múzeá*, 2007, roč. 56, č. 4, s. 53-56.
- HOLÁK, Ján. Topografia bratislavského Podhradia v 18. a 19. storočí. In: *Bratislava* IV, 1969, s. 57-100.
- KOČIŠ, Jozef. *Bytčiansky zámok*. Martin : Osveta, 1974, 183 s.
- KRAJČOVIČOVÁ, Klára. Cech murárov a kamenárov v Bratislave. In: *Bratislava, spisy Mestského múzea v Bratislave* VII. (1971). Osveta : Bratislava, 1972, s. 217-247.
- LEHOTSKÁ, Darina a kol. *Archív mesta Bratislavy. Spríevodca po fondoch a zbierkach*. Praha : Archívna správa MV, 1955, 166 s.
- ORTVAY, Tivadar. *Ulice a námestia Bratislavy. Podhradie*. Bratislava : A. Marenčin PT, 2003, 137 s.
- MAJERECH-MRZÚCH, Jozef. *Remeselnícke cechové organizácie na Slovensku*. Bratislava : Academic Electronic Press, 2000, 211 s.
- MAURER, Joseph. *Geschichte der Landesfürstlichen Stadt Hainburg*. Hainburg : Museum Wienertor, 2009, 552 s.
- MYSLIVEČEK, Milan. *Panoptikum symbolů, značek a znamení*. Praha : Chvojko nakladatelství, 2001, 277 s.
- NÉMETH, István H. *Kassa város archontológiája : Bírák, belső és külső tanács 1500 – 1700*. Budapest : Szentpétery Imre Történettudományi Alapítvány, 2006, 326 s.
- NYULÁSZINÉ STRAUB, Éva. *Öt évszázad címerei, Wappen aus fünf Jahrhunderten auf Wappenbriefen im Ungarischen Staatsarchiv*. Szekszárd : Babits K, 1999, 522 s.
- OSWALD, Gert. *Lexikon der Heraldik*. Leipzig : Bibliographisches Institut, 1984, 478 s.
- PÖTZL-MALÍKOVÁ, Mária. František Portenhauser – bratislavský stavitel 1. polovice 18. storočia. In: *ARS*, 1993, roč. 26, č. 1, s. 76-83.
- ROYT, Jan – ŠEDINOVÁ, Hana. *Slovník symbolů*. Praha : Mladá Fronta, 1998, 201 s.
- SCHRÖDL, Josef. *Geschichte der evangelischen Kirchengemeinde A.B. zu Pozsony-Pressburg*. I. Teil. Pressburg : Hrsg. von der evangelischen Kirchengemeinde A.B., 1906, 448 s.
- ŠPIESZ, Anton. *Bratislava v 18. storočí*. Bratislava : Tatran, 1987, 237 s.
- ŠPIESZ, Anton. *Štatúty bratislavských cechov*. Bratislava : Obzor, 1978, 506 s.
- TÓZSA-RIGÓ, Attila. A pozsonyi politikai elit a XVI. század első két harmadában. In: *Fons*, 2007, roč. 14, č. 2, s. 187-277.

Obr. 1: Šľachtický erb Jakuba Morahla z roku 1578
(repro z publikácie A. Áldásyho).

Obr. 2: Pohľad na predmestie Vydrice na prelome 16. a 17. stor. (rytina 1588, orig. GMB Bratislava, repro F. Federmayer).

Obr. 3: Meštiansky znak Wolfganga Rosspeidtnera (pečať z roku 1645, kresba a foto F. Federmayer).

Obr. 4: Šľachtický erb Juraja Rosspeidtnera (pečať z roku 1691, kresba a foto F. Federmayer).